

TYÖ JA HYVINVOINTI DEGROWTH- YHTEISKUNNASSA

TIMO JÄRVENSIVU

**KTT, TUTKIMUSPÄÄLLIKKÖ,
AALTO-YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU**

TALOUSKASVUN PARADOKSI

- **Välttämätön**, sillä 2-3% talouskasvu tarvitaan, jotta työttömyys ei lisäännä ja hyvinvointipalvelujen rahoitus saadaan turvattua ("Kakun on kasvettava, jotta siitä riittää jaettavaa maapallon kasvavalle väestölle")
- **Mahdoton**, sillä talouskasvua ei *todennäköisesti* saada irtikytettyä haittavaikutuksistaan riittävän tehokkaasti (ekosysteemin kantokyvyn rajoissa pysyminen)

TALOUDEN YHTEYS EKOSYSTEEMIIN

EKOSYSTEEMI = MAAPALLO

TALOUS

Tuotannon välineet (työ, pääoma, investoinnit)

Kotitaloudet:
kulutus

Yritykset:
tuotanto

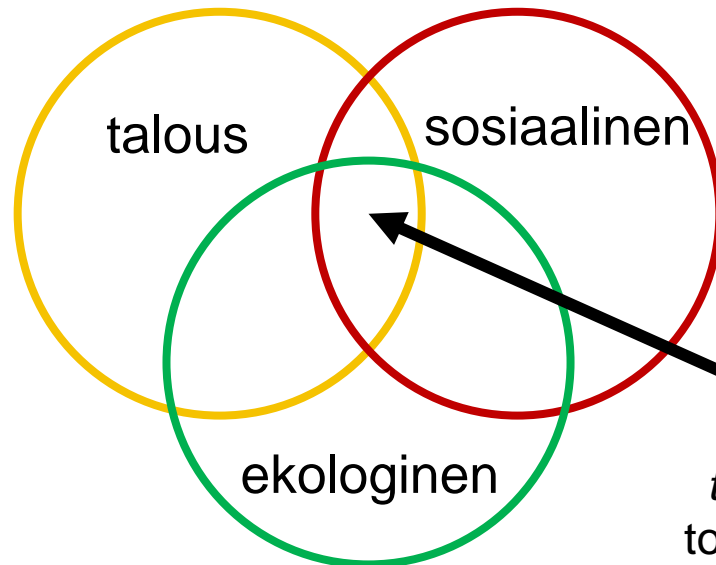
Tuotannon tulokset (tuotteet, palvelut)

Energiaa,
materiaa

Energiaa,
materiaa

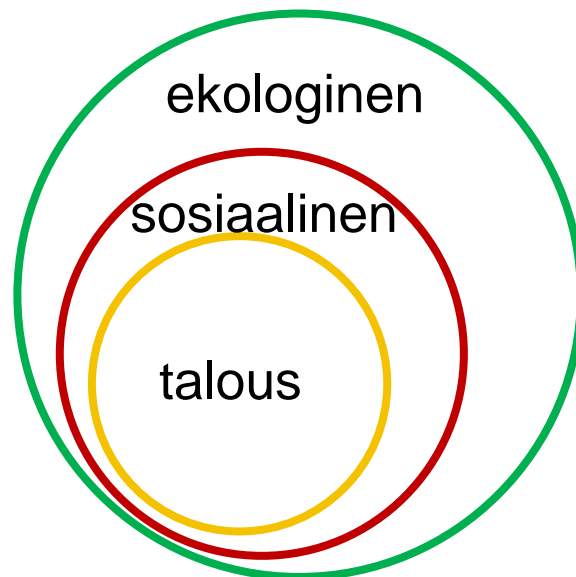
”KESTÄVÄ KEHITYS” – MITÄ SE KENELLEKIN TARKOITTAÄ?

**Heikon
kestävyyden
maailmankuva**

Kestävä kehitys *tasapainona*, mutta toiminnan kentät ovat erilliset.

**Vahvan
kestävyyden
maailmankuva**

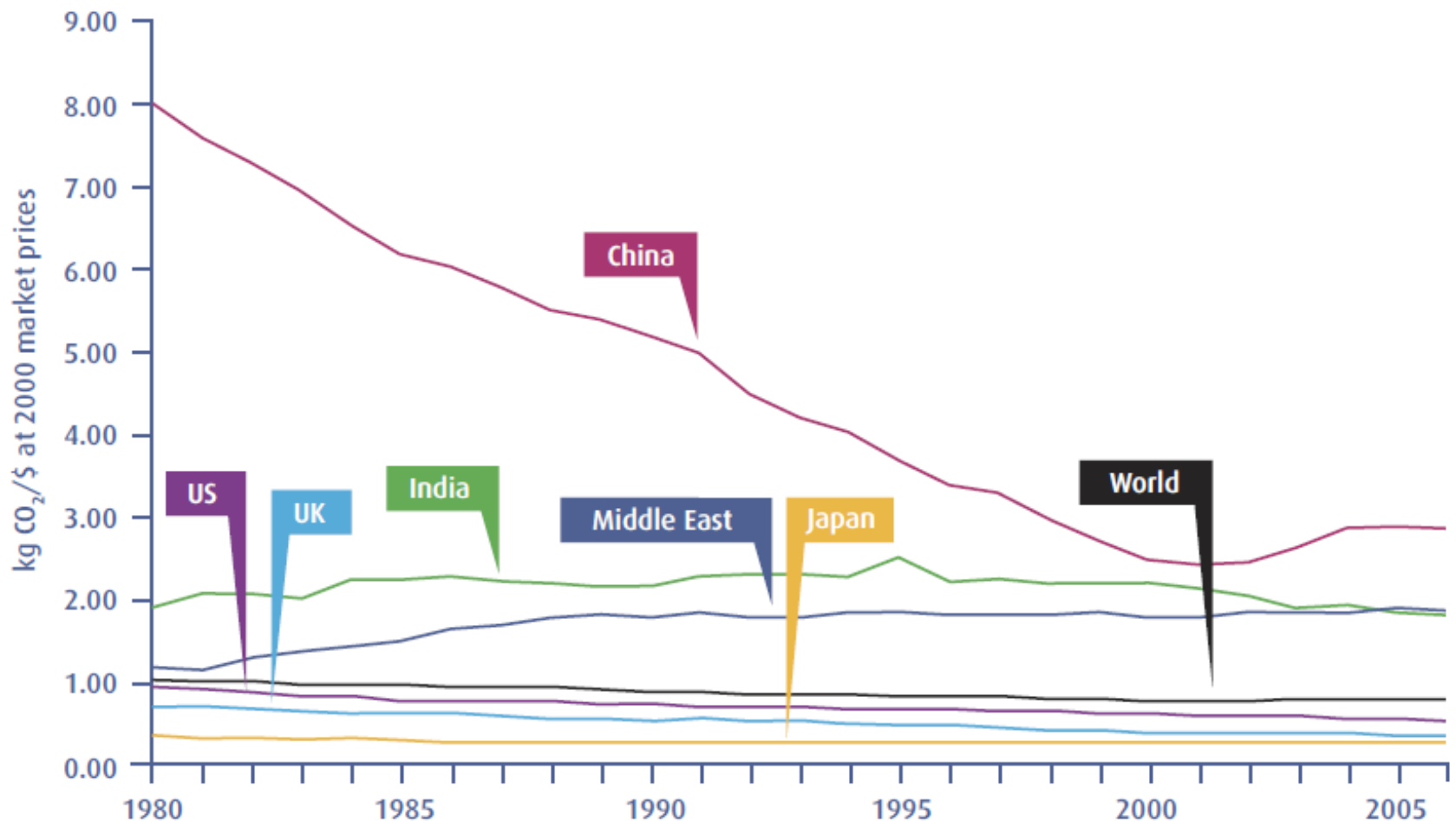
Ympäristön hyvinvointi ja sosiaalinen hyvinvointi ovat taloudellisen hyvinvoinnin *edellytyksiä*. Toiminnan kentät eivät ole erillisiä.

TALOUSKASVUN HIILI-INTENSIIVISYYS LASKEE (?)

(= suhteellinen irtikytKentä)

Figure 13 CO₂ intensity of GDP across nations: 1980–2006⁷

(Jackson 2009)

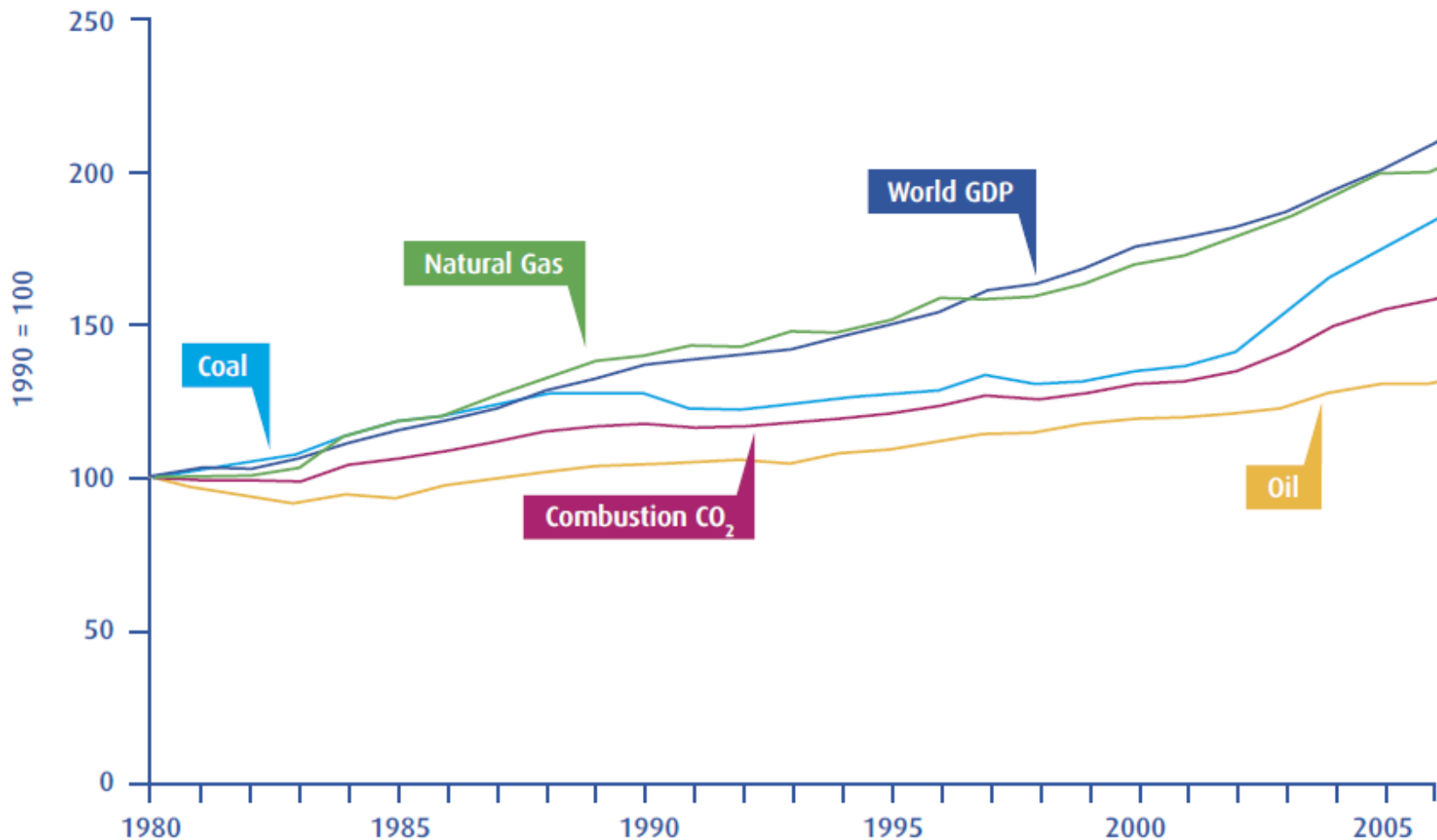

MUTTA HIILIDIOKSIDIN KOKONAISPÄÄSTÖT NOUSEVAT

(= ei saavutettu absoluuttista irtikytkentää)

Figure 14 Trends in Fossil Fuel Consumption and Related CO₂: 1980–2007⁹

(Jackson 2009)

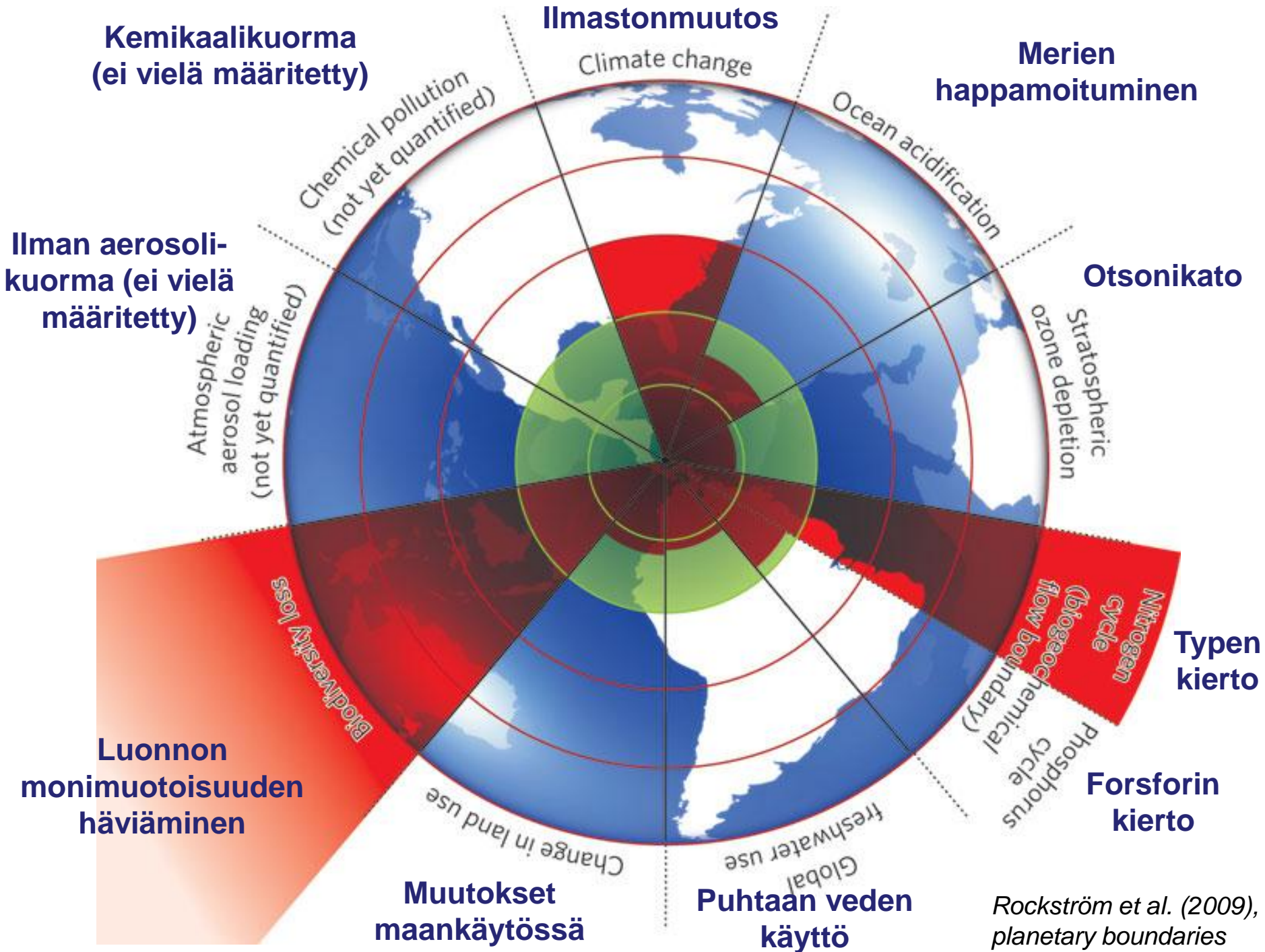

ILMASTONMUUTOS: *GAME OVER* FOR HUMANITY?

Kolme keskeistä lukua, jotka tulisi ymmärtää:

1. +2 celcius-astetta on tavoite, johon hallituksen ovat ympäri maailmaa sitoutuneet (mutta jo tämä lämmön nousu on riskialtis taso)
2. +2 celcius-asteeseen rajoittaminen edellyttää, että pysymme 565 gigatonnin hiilidioksidibudjetissa
3. Tunnetut ja energiayhtiöiden markkina-arvoihin jo sisällytetty öljy- ja hiilivarannot sisältävät vähintään 2,795 gigatonnia hiilidioksidia. Taloudellisessa mielessä tämä on jo käytössä olevaa hiilidioksidia.

Johtopäätös: Yli 4/5-osaa jo markkina-arvoihin sisältyvästä öljy- ja hiilimäärästä tulisi jättää käyttämättä. Tämä tarkoittaa noin 20.000 miljardin dollarin markkina-arvon alasajoa. Kuka maksaa?

DEGROWTH SUOMEKSI?

- Kohtuutalous, ei-kasvu, myötämäki, kasvun purkaminen...?
→ yksi sana ei suomeksi riitä
- On sekä ”prosessi” että ”tila”: kasvua purkamalla kohti kohtuuyhteiskuntaa
- Talouskeskeinen sanasto hämärtää varsinaista viestiä: talouskasvukeskeisyydestä vapautuminen, tilalle humanistista sivistystä ja kriittistä ajattelua
- Degrowth = ”a-growth” = ei talouden pakottamista laskuun, vaan perusteettomasta kasvu-uskosta (= ”taikauskosta”) luopumista

DEGROWTH-TALOUS

- **Ymmärretään planetaariset rajat ja teknologisen kehityspolun rajallisuus ratkaista resurssiongelmat, joten...**
- **Politiikassa rajataan taloudellinen toimeliaisuus ekologisiin rajoihin**
- **Puretaan talouden kasvupakkoa – talous voi kasvaakin, ainakin jossakin ja joillakin aloilla, mutta se ei saa olla *pakko***
- **Uudet makroekonomiset mallit:**
  - Ekologinen taloustiede – tarvittavat teoreettiset mallit löytyvät jo, toteutus uupuu
  - On tärkeää mitata oikeita asioita, vrt. BKT, GPI, onnellisuus
- **Kansainväliset sopimukset hyväksyttävästä tuotannon ja kulutuksen määrästä:**
  - Sitovat kansainväliset rajoitukset ekologisten resurssien käytölle
  - Tukea hyvinvointia edistävään työhön ja innovointiin
  - Jaetaan työtä ja työn hedelmiä tasaisemmin – sosiaalinen oikeudenmukaisuus

DEGROWTH-YHTEISKUNTA

- **Ymmärretään, että talous itsessään ei ole tärkeää, vaan se on vain väline, joten...**
- **Edistetään luontoa ja ihmistä arvostavaa yhteiskuntaa:**
  - **Pako talouden ja rahan välineellistävistä vallasta (eli vapautuminen talouskeskeisen ajattelun orjuudesta)**
  - **Politiikka takaisin politiikkaan → pois ”talouskasvun hallinnoinnista”**
  - **Sivistyksen vaaliminen takaisin politiikan keskiöön**

(Fournier 2008, White 2009, Jackson 2009)

RAHANLUONTI JA ARVONLUONTI OVAT ERI ASIOITA – ARVO TULEE TYÖSTÄ!

- **Arvoa luodaan (ja tuhotaan) työllä**
- **Työtä tehdään sekä yksityisellä että julkisella sektorilla**
- **Joten: arvonluonnin näkökulmasta ei siis ole väliä, tapahtuuko työ yksityisellä vai julkisella sektorilla**
  - **On toki totta, että tietynlaiset työt tehdään ”tehokkaammin” vapailla markkinoilla kuin julkisten hierarkioiden toimesta. Mutta joskus on myös päinvastoin.**
- **Tärkeää on se, että työtä tehdään arvoa luovasti eikä arvoa tuhoavasti**
- **”Raha-arvo” ei ole sama asia kuin ”arvo-arvo”. ”Raha-arvo” mittaa joskus hyvinkin epätäydellisesti ”arvo-arvoa”**

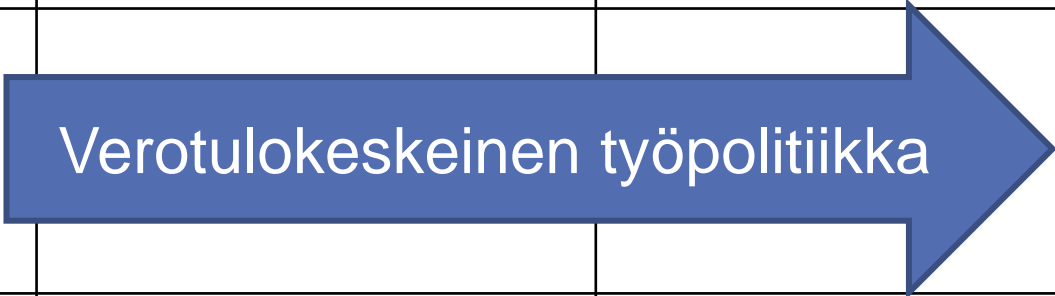
TYÖN ARVO TYÖNTEKIJÄN NÄKÖKULMASTA

	Työ on merkityksellistä työntekijälle itselleen	Työ ei ole merkityksellistä työntekijälle itselleen
Työstä saa rahapalkkaa	1	2
Työstä ei saa rahapalkkaa	3	4

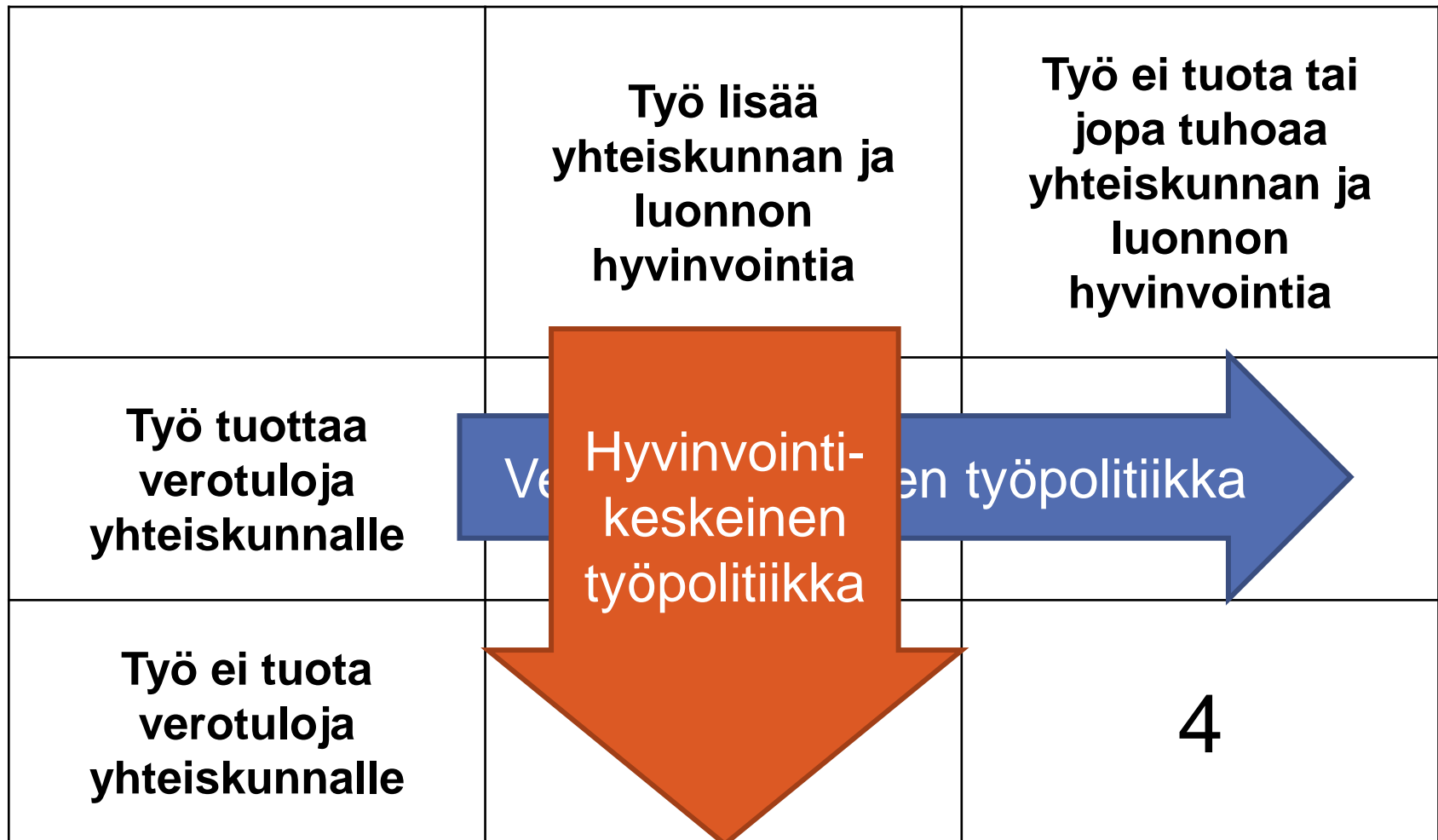
TYÖN ARVO YHTEISKUNNAN JA LUONNON NÄKÖKULMASTA

	Työ lisää yhteiskunnan ja luonnon hyvinvointia	Työ ei tuota tai jopa tuhoaa yhteiskunnan ja luonnon hyvinvointia
Työ tuottaa verotuloja yhteiskunnalle	1	2
Työ ei tuota verotuloja yhteiskunnalle	3	4

TYÖN ARVO YHTEISKUNNAN JA LUONNON NÄKÖKULMASTA

	Työ lisää yhteiskunnan ja luonnon hyvinvointia	Työ ei tuota tai jopa tuhoaa yhteiskunnan ja luonnon hyvinvointia
Työ tuottaa verotuloja yhteiskunnalle		
Työ ei tuota verotuloja yhteiskunnalle	3	4

TYÖN ARVO YHTEISKUNNAN JA LUONNON NÄKÖKULMASTA

VÄHENEKÖ TYÖNTEKO DEGROWTHIN MYÖTÄ?

Logiikka työtuntien vähentämiselle:

Jos tuotannon kasvun irtikytkentä ekologisista haitoista ei onnistu, niin:

- Kokonaistuotannon on pienennyttävä, mutta työn tuottavuus pysyy ennallaan
- Kaikille ei riitä töitä entiseen malliin
- Töitä on jaettava niin, että kaikille riittää edes jonkin verran työtä
- Tarve esim. 20 tunnin työviikolle?

Entä jos työn tuottavuus (bkt / ihmistyötunti) romahtaakin, kun nykyisestä öljy- ja hiilienergiaintensiivisyydestä joudutaan luopumaan nopeasti? (Osataanko töitä tehdä ilman öljyä...?)

Tällöin logiikka voi olla:

- Kokonaistuotanto laskee työn tuottavuuden romahtaessa niin nopeasti, että perustarpeiden tyydyttäminen vaarantuu (ruoka, lämpö, asuminen)?
- Tarve lisätä työn määrää, jotta perustarpeet saadaan tyydytettyä?
- Tarve esim. 50 tunnin työviikolle?

MITEN TYÖNTEKOA VOIDAAN MOTIVOIDA, JOS EI OLE RAHAA?

Havaintoja empiirisestä motivaatiotutkimuksesta:

- **Rahapalkkio motivoi yksinkertaista työntekoa**
- **Rahapalkkio ei motivoi ajatustyötä vaativaa työntekoa. Päinvastoin: rahapalkkio voi vähentää motivaatiota luovaan ajatustyöhön!**
- **Luovaa ajatustyötä motivoi kolme keskeistä tekijää:**
  - Autonomisuus ("autonomy", valta päättää omista asioista)
  - Mahdollisuus käyttää ja kehittää omia kykyjä ("mastery of skills")
  - Merkityksellinen tavoite ja tämän merkityksellisyyden jakava yhteisö ("purpose")
- **Rahalla on myös tärkeä roolinsa: kokemus riittävästä tai oikeudenmukaisesta elintasosta vapauttaa ja mahdollistaa motivaation nousemisen (→ perusturva / perustulo kuntoon!)**

PERUSTURVAN RAHOITUS (JA ELÄKKEET) ON KATETTAVA MUUSTA KUIN BKT:N KASVUSTA

MITEN?

- **Energian ja materian kulutus ei lopu koskaan (vaikka vähenisikin), joten sitä voidaan verottaa ”loputtomasti”**
  - Energian- ja materiankulutuksen tasaisesti kiristytvä verottaminen siirtää työntekoa ekologisesti kestävämmästä työstä kestävään työhön, mutta ei lopeta työntekoa. Seurauksena positiivinen rakennemuutos
- **Kaikki työ ja kulutus ei ole yhtä arvokasta!**
  - Ekologisesti kestävämpi työ ja kulutus on määriteltävä ja pantava suuremmalle verolle kuin muu työ ja kulutus
  - Kestävämmästä työstä vapautuu käsiä ja aivoja kestävään (= myös perusturvaa lisäävään) työhön

ONKO RAHASTA NIUKKUUTTA?

- **Mistä valtion käytettävissä oleva raha tulee?**
  - Valtavirtateoriat ja yksityinen taloussektori usein väittävät, että valtion käytettävissä oleva raha *tehdään* yksityisen sektorin toiminnassa niin, että julkinen sektori *verottaa* ja sitten *kuluttaa* tämän yksityisen sektorin luoman rahan.
- **Tämä ei (täysin) päde**
- **Rahan kierto voidaan tulkita ja voitaisiin toteuttaa myös käytännössä seuraavasti:**
  - 1) keskuspankki luo rahan valtion käyttöön
  - 2) valtio kuluttaa rahaa sekä pumppaa sitä markkinoille,
  - 3) markkinoilla raha kiertää yrityksissä
  - 4) ja lopulta valtio verottaa tai muutoin poistaa rahan ylimäärän pois markkinoilta, jotta inflaatio ei ryöstäydä käsistä
- **Valtion ei tarvitse maksaa korkoa rahalle. Se, että valtiot nyt maksavat korkoa veloilleen, on poliittinen valinta, ei pakko**
- **Valtio voisi ”päättää” rahoittaa sitä työtä, mitä halutaan yhteiskunnallisesti tukea, ja silti voidaan säilyttää vapaa markkinatalous tämän päätöksenteon puitteissa**

MISTÄ EI TULE NIUKKUUTTA?

- Ihmisten kädet ja aivot – meitä on seitsemän miljardia! Kyse on siitä, miten motivoimme arvokasta työtä ja *de*-motivoimme arvotonta työtä
- Yhteistyöstä ei tule niukkuutta, jos vain tuemme yhteistyön edellytyksiä
- Innovaatiot ja sivistys: laadulliseen ja yhteiskunnalliseen kehittämiseen keskittyminen, pois määrällisestä ja teknisestä kehittämisestä. → Ei pelkästään teknisiä innovaatioita, vaan sosiaalisia ja kulttuurisia (demokratian uudistaminen!)

SERGE LATOUCHE: “JÄÄHYVÄISET KASVULLE”

- 1. Arvojen muutos: ensin ympäristö ja ihminen, sitten talous**
- 2. Maailmankuvan muutos: pois nykyisen taloustieteen todellisuuskäsityksestä – hyvinvoinnin, köyhyyden, niukkuuden ja runsauden uudelleenmäärittely**
- 3. Rakennemuutos: tuotanto ja sosiaaliset suhteet sovitettava uusiin arvoihin ja maailmankuvaan**
- 4. Uusjako: hyvinvoinnin ja luonnonvarojen tasaisempi jakaminen pohjoisen ja etelän välillä**
- 5. Paikallistaminen**
- 6. Vähentäminen: vähemmän, parempaa, laadukkaampaa**
- 7. Uusiokäyttö**
- 8. Kierrätys**

TIM JACKSON: “HYVINVOINTIA ILMAN KASVUA”

1. Rajojen asettaminen:

- Vähennystavoitteiden sekä resurssi- ja päästökattojen asettaminen
- Fiskaalisen järjestelmän muutokset (mm. verotus)
- Tuki kehitysmaiden ekologiselle kehitykselle

2. Ekonomisen mallin korjaaminen:

- Ekologisen makrotaloustieteen kehittäminen
- Työhön, pääomiin ja infrastruktuuriin investointi osana ekologista makrotaloutta
- Varovaisuutta rahoitusmarkkinoille ja investointeihin
- Kansakunnan hyvinvoinnin kirjanpidon muokkaaminen (BKT:n keskeisyyden vähentäminen)

3. Sosiaalisen logiikan muuttaminen:

- Työhön käytetyn ajan tarkastelu, työn jakaminen
- Systeemisen epätasa-arvon poistaminen
- Toimintamahdollisuuksien mittaaminen
- Sosiaalisen pääoman vahvistaminen (vahvat yhteisöt lisäävät hyvinvointia)
- Konsumerismin eli kulutuskulttuurin purkaminen

NÄKÖKULMAN SIIRTÄMINEN TULEVAISUUDEN HAASTEISIIN

Muutoksen systeemisyyden aste

Realistinen käsitys tulevasta
niukkuudesta

Kaikki
muuttuu

"Ikuinen ekologisten resurssien käytön kasvu rajatulla maapallolla on mahdotonta" – hyväksytään tuleva niukkuus ja katsotaan taaksepäin mitä tulee tehdä taloudelle ja sosiaalisille haasteille

Utopistinen käsitys kasvun
rajattomuudesta

"Kasvu on välttämätön hyvinvoinnin rahoittamiseksi" – pyritään kasvattamaan taloutta ja vastaamaan sitä kautta tuleviin sosiaalisiin ja ekologisiin haasteisiin

Vähän
muuttuu

1-5 vuoden aikajänne:
elintaso ja talouskasvu
korostuvat

5-15 vuoden aikajänne:
sosiaaliset haasteet
korostuvat

15-50 vuoden aikajänne:
ekologiset haasteet
korostuvat

Aika